

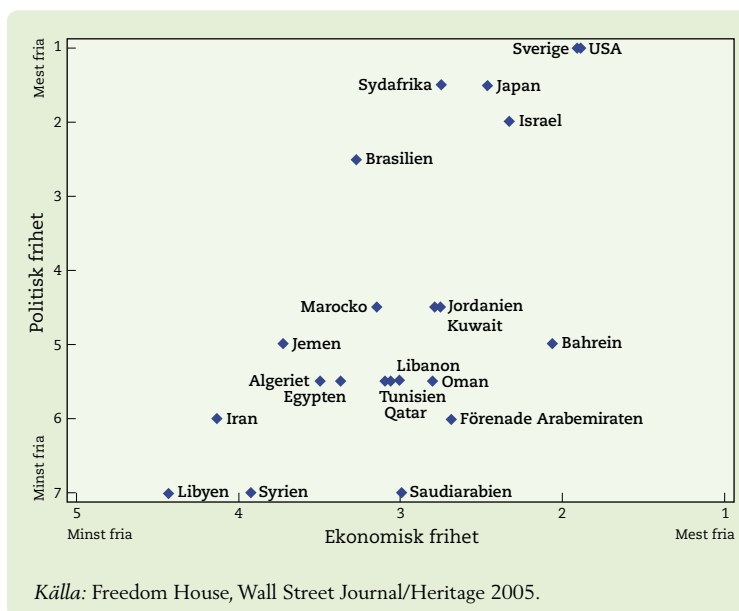

Arabisk vår

Revolt och reform i Mellanöstern

Av JOHAN NORBERG, idéhistoriker och författare. www.johannorberg.net

De 22 arabländerna med nästan 300 miljoner invånare ligger långt efter nästan alla andra regioner både vad gäller demokratiska rättigheter och ekonomiska friheter. Oavsett om de är arvsmonarkier eller militärdiktaturer, religiösa styren eller sekulära nationalisterna, är regimerna auktoritära och kontrollerar ekonomin, medierna och domstolarna. Men nu utmanas de av sina egna befolkningar.

Sammanfattning

Irak, Palestina, Libanon, Egypten – i en rad arabländer tas nu stora steg mot frihet. På några få månader har regionen bevittnat demokratiska val, folkliga protester och eftergifter från makthavarna. Plötsligt talar alla om reformer. Detta Briefing Paper förklarar vad som har skett de senaste månaderna och sätter in händelserna i ett större sammanhang. Det förklarar också de faktorer som ligger bakom utvecklingen. Satellittelevisjonen har brutit tabun och ger folket kunskap om vad som händer i omvärlden, och samtidigt har USA:s förändrade politik gentemot regionen och demokratiseringen av Irak satt tryck på regimerna och inspirerat befolkningen. Mellanöstern är världens minst liberala, demokratiska och globaliserade region. Politiskt förtryck, ekonomisk stagnation och utbredd arbetslöshet bland de unga har givit upphov till en desperation som har gynnat extrema krafter, och spiller över gränserna i form av terrorism. Men det är möjligt att våren 2005 går till historien som den vändpunkt, då arabvärlden inledde sin resa mot demokrati och liberalism.

i måste trimma våra mustascher för att inte någon ska komma och raka av dem helt. <<

Jemens president Ali Abdullah Saleh

Stora omvälvningar drar just nu över arabvärlden, mer dramatiska än på decennier. På några månader har regionen upplevt demokratiska val, folkliga resningar och eftergifter från makthavarna. Det har börjat talas om en omvänd dominoteori: När friheten har börjat etablera sig i ett arabland kommer det inte att dröja länge förrän diktaturena faller, en efter en. Det är naturligtvis för tidigt att sia om utfallet, men det är inte omöjligt att våren 2005 går till historien som den vändpunkt då arabvärlden inledde sin resa mot demokrati och liberalism.

Det vi redan nu kan säga är att påståenden om att araber inte vill ha frihet och demokrati har kommit på skam. I samma ögonblick som det öppnades sprickor i murarna, i samma ögonblick som inspirationen och stödet utifrån fanns, vågade Libanons folk, irakiska och palestinska väljare, kuwaitiska kvinnor och egyptiska oppositionella högljutt kräva sin frihet.¹

REGIONEN SOM GLOBALISERINGEN GLÖMDE

De har mycket att klaga över. Medan världen i övrigt har demokratiserats och globaliserats verkar tiden ha stått stilla i de 22 arabisktalande länderna med nästan 300 miljoner invånare. Regionen är dominerad av auktoritära regimer som kontrollerar ekonomi, media och domstolar, oavsett om de är arvsmonarkier (Gulfstaterna, Jordanien, Marocko) eller halvmilitära enpartistater (Algeriet, Tunisien, Libyen, Egypten, Sudan, Syrien, Jemen). I den utsträckning det finns parlament har dessa ett mycket begränsat inflytande och valen är kontrollerade och dirigerade. Religionsfriheten är minimal och kvinnoförtrycket institutionaliserat. Det sista problemet är helt centralt: Hur ska ett land kunna utvecklas när det kväver hälften av sin potential?

Enligt amerikanska Freedom House kan inget arabland kategoriseras som fritt och demokratiskt, och det är den enda region som har blivit mindre fri under de senaste två decennierna. Det globaliseringsindex som Foreign Policy/A T Kearney har tagit fram rankar regionen som den minst globaliserade, efter södra Afrika. Enligt Economic Freedom of the World är den en av de minst

ekonomiskt fria regionerna i världen och inget arabland kommer över hälften i Transparency Internationals betyg på frihet från korruption. Per capita-tillväxten har hållit sig kring 0,5 procent årligen under de senaste två decennierna.

Problemen förklaras ofta med det muslimska arvet, bl a frånvaron av separation mellan religion och stat. Men förklaringen är otillräcklig då de mest folkrika muslimska länderna har erfarenheter av demokrati – Indonesien, Bangladesh, Turkiet, Pakistan och Indien (som har ca 120 miljoner muslimer – fler än Irak, Egypten och Saudiarabien tillsammans). Samtliga dessa har också haft kvinnliga regeringschefer. Faktum är att majoriteten av världens muslimer i dag lever i demokratier.² Muslimska länder som Malaysia och Indonesien har också lyckats skapa snabb ekonomisk tillväxt.

Pew Research Centers opinionsundersökningar bekräftar att befolkningen i muslimska länder ser på USA med djup skepsis, men det är den amerikanska utrikespolitiken de säger sig vara missnöjda med. Det beror främst på stödet till Israel, stödet till arabiska diktatorer, och det faktum att USA-kritik har varit det enda tillåtna sättet att indirekt kritisera sina egna makthavare. De är för demokrati, men säger sig inte tro att USA eftersträvar demokrati i regionen. I högre utsträckning än t ex bulgarer och ryssar uttrycker de uppskattning för rättvisa val, yttrandefrihet och likhet inför lagen. Majoriteter i samtliga undersökta muslimska länder anser att ekonomisk globalisering är bra, och de tror att landsmän som utvandrar till USA får ett bättre liv där.³

Att islam med nödvändighet står i vägen för utvecklingen håller heller inte i ljuset av historien. För tusen år sedan var det islam som ledde den vetenskapliga och tekniska utvecklingen, och det var där tolerans och grekisk filosofi kunde överleva medan man i ett stagnerande Europa brände otrogna på bål. Som ekonomhistorikern David Landes har uttryckt det: "Islam var Europas lärare."⁴

En rimligare förklaring är att det politiska och religiösa etablissemangen i alla regioner har försökt hindra teknisk och politisk utveckling som kunde hota deras makt, och av olika skäl var de muslimska härskarna framgångsrika och lyckades bl a hålla Gutenbergs tryckpress borta till mitten av 1700-talet. Tendenser till liberalisering och upplysning kunde slås ned. Motsvarande försök

misslyckades i ett språkligt, geografiskt och politiskt splittrat Europa. Om detta, snarare än kulturell determinism, förklarar arabvärldens eftersläpning finns det desto större skäl att granska de institutioner som hindrar utvecklingen i dag. UNDP:s rapportserie *Arab Human Development Report* har definierat regionens problem som tre underskott: för lite frihet, för lite jämställdhet, och för lite kunskap.

FÖR FÅ BÖCKER – OCH KRITIKER AV BÖCKER

Utveckling och nya idéer bygger på att det finns avvikare och innovatörer, och det förutsätter förmåga och vilja att tänka annorlunda, utvärdera och bedöma självständigt. Men arabländerna lider av en kronisk brist på öppet, kritiskt tänkande. Centralisering och statlig kontroll över medierna har hindrat all diskussion.⁵

Utbildningssystemen har inte lärt ut självständigt tänkande och rationella metoder, utan har främst uppmuntrat eleverna att memorera och upprepa. Trots framsteg är fortfarande runt hälften av alla arabiska kvinnor analfabeter.⁶ Enligt *Arab Human Development Report* är barnuppfostran i regionen oftast auktoritär och överbeskyddande, vilket bidrar till att hämma självständighet och ifrågasättande.⁷ Ovanan att granska och rationellt utvärdera påståenden har bidragit till mottagligheten för konspirationsteorier i Mellanöstern.

Arabvärlden har färre forskare, mindre forskning och färre innovationer än snart sagt varje annan region i världen. Antalet ofta citerade akademiska uppsatser per miljon invånare är 0,02 i Egypten och 0,07 i Saudiarabien, jämfört med 38,63 i Israel och 79,9 i Schweiz. Egypten har mer än tio gånger så många invånare som Israel, men ger ut mindre än en tiondel så många böcker per år. Lilla Grekland översätter årligen fem gånger fler böcker än hela arabvärlden. Det är ingenting man nu kompenserar för genom IT. Bara 1,6 procent av den arabiska befolkningen har tillgång till Internet och i genomsnitt går det bara 1,8 datorer på hundra invånare.⁸

EKONOMISK ANTILIBERALISM

Även om det har skett försiktiga reformer de senaste åren lägger den ekonomiska politiken fortfarande en död hand över företagsamheten. Den svarta marknaden står för mellan en fjärdedel och två tredjedelar av dessa ekonomier, och arbetslösheten är mycket hög. Några få

bolag med politiska kontakter har skyddats från konkurrens. Ett tillstånd för att starta företag i Mellanöstern och Nordafrika kräver i genomsnitt 10 byråkratiska procedurer och kostar ungefär hälften av en årsinkomst. Och om man måste ha 10 olika tillstånd är man beroende av 10 olika byråkrater som kan kräva mutor för att ärendet ska gå vidare. Arbetsmarknaden är hårt reglerad och det är svårare att genomdriva ett kontrakt i rätten än någon annanstans, södra Afrika inkluderat.⁹

Skyddet för äganderätt är svagt. Enligt den peruanske ekonomen Hernando de Sotos studier är t ex 80–90 procent av marken och bostäderna i Egypten oregistrerade. Egyptens fattiga innehar egendom värda 30 gånger mer än alla aktier på Kairo bors, men dessa egendom är inte skyddade av staten.¹⁰ Människor som inte kan vara säkra på att få behålla frukterna av sitt arbete kommer inte att investera i bostäder och jordbruksmark. Dessutom hindrar det framväxten av kapitalmarknader eftersom man inte kan använda oregistrerad egendom som säkerhet. Bara var hundra person i Mellanöstern har ett privat lån.

En internationellt sett mycket hög grad av protektionism förhindrar konkurrens och specialisering i Mellanöstern. Tullnivåer över 20 procent är vanliga, och icke-tariffära handelshinder är upp till tio gånger vanligare än i de snabbväxande sydostasiatiska länderna.¹¹ Till detta kommer västerländsk protektionism som hindrar export av varor från regionen. EU har förhandlat fram en rad associeringsavtal som ger ökad frihandel, men de utesluter de viktigaste områdena, jordbruk och tjänster.

Om vi räknar bort fossila bränslen exporterar arabländerna mindre än Finland, och den samlade exporten från Nordafrika, Mellanöstern och Centralasien har minskat från 13,5 procent av världens totala export 1980 till blott 4 procent i dag. Hela den muslimska världen – med totalt 1,3 miljarder invånare – får tillsammans bara en gnutta mer utländska direktinvesteringar än Sverige.¹²

Detta hindrar framväxten av ett dynamiskt näringsliv och en självständig medelklass. De länder som har olja och gas domineras av dessa sektorer, och resurserna ger makthavarna möjlighet att köpa lojalitet och lydnad.¹³ Andelen statsanställda är långt högre än i andra utvecklingsregioner. Det är ett skäl till att privatiseringar går långsamt. Statsanställda fungerar som lojala väljare som kan bussas till vallokalen på arbetstid. Oljan har dess-

utom gjort flera av staterna så rika att de inte har behövt uppmontra ett mer diversifierat näringsliv.

Att de enorma inkomsterna främst investeras utomlands visar att problemet inte är för lite resurser, utan att de inte kan investeras produktivt i ett så centralplanerat system. Nästan 300 miljoner araber producerar mindre än 40 miljoner spanjorer. Genomsnittsarabens inkomst är bara 14 procent av den genomsnittliga i OECD-länderna.

GROGRUND FÖR TERROR

Kombinationen av relativt välstånd från stora oljeinkomster och ett statistiskt samhälle med stagnerade ekonomier är instabil. Människors förhoppningar växer av den utbildning de får och det välstånd de kan se, men dessa infrias inte. Deras samhällen är bara så öppna att de oroas av den snabba utvecklingen på andra håll, men inte så öppna att de själva får del av den. I arabländerna finns runt 15 miljoner arbetslösa ungdomar, vilket kan öka till 50 miljoner om tio år. Hälften av befolkningen i arabvärlden är yngre än 25 år, och där finns mer än en femtedel av världens arbetslösa mellan 15 och 24 år. Att ha en stor grupp sysslösa unga män utan framtidstro är farligt för varje samhälle, särskilt om de matas med revanschistiska storhetsdrömmar och aggressiva religiösa budskap. Enligt en undersökning vill 51 procent av de unga araberna (15–20 år) lämna sitt hemland.¹⁴

När den offentliga debatten samtidigt stryps kan missnöjet inte ta sig uttryck genom politisk verksamhet och opinionsbildning. I stället gror det underjordiskt och på den enda plats som inte kan tystas av härskarna – i moskéerna. Det gör att religiösa auktoriteter kan exploatera missnöjet. Ju hårdare repressionen blir, desto mindre moderat opposition överlever. Om man riskerar att hamna i fängelse eller torteras för politisk aktivism är det bara de mest passionerade och extrema som kommer att ägna sig åt det. Som islamkännaren Bernard Lewis har uttryckt det: "Ju mer repressiv regimen är, desto mer hjälper den fundamentalisterna genom att ge dem ett reellt monopol på opposition."¹⁵

Vid sidan av de politiska lojaliteter som dikteras av etnicitet och tribalism har en välorganiserad islamistisk opposition följaktligen blivit den dominerande politiska kraften i de flesta av länderna. I Jordanien är det t ex en islamistiskt dominerad folkförsamling som stoppar strängare straff för hedersmord och jämställda skils-

mässoregler, som kungen vill genomdriva. Islamistiska partier som Hamas har vuxit fram som alternativet till en palestinsk myndighet som betraktas som korrupt. I Saudiarabiens fall har kungafamiljen köpt islamisternas lojalitet genom att exportera den aggressiva wahhabitiska formen av islam över världen. Om demokratiska val hölls i t ex Egypten eller Saudiarabien i dag befarar många att islamistiska partier skulle segra ("en man, en röst, en gång").¹⁶

Fattigdom i sig skapar inte terrorism. Många av de mest aktiva terroristerna kommer från mycket välbärgade familjer. Men det är lättare för dessa att få stöd i samhällen där många känner sig frustrerade och förfördelade. Det är knappast en slump att det är denna region som är en krutdurk, där många unga drömmer om martyrollen, medan detsamma inte gäller för t ex Kina och Indien. De är på papperet fattigare, men en snabb globaliseringsprocess gör att många unga där tror sig kunna förverkliga sina ambitioner och drömmar.

Den som har skapat sig ett gott liv vill knappast sätta allt på spel. Det är inte den som ser ljust på planetens framtid som vill spränga den i luften.¹⁷

ARABISK DAGSMEJA

De omvälvningar som har börjat förändra denna bild av regionen inleddes på allvar med ett par val i början av år 2005. Efter Arafats död genomfördes presidentval i **Palestina** 9 januari, som med 48-procentigt valdeltagande och under huvudsakligen demokratiska former vanns av den moderate PLO-ledaren Mahmud Abbas. Det har i sin tur öppnat den nyss stendöda fredsprocessen Israel/Palestina. Israel har fortsatt planerna på att utrymma Gaza.

Om detta lyckas kan det lösa upp många andra knutar. Inte för att regionens problem härrör från den israeliska ockupationen. Det är en ursäkt för förtryck och den ursäkten blir inte sannare av att ständigt upprepas av arabiska statsmedier. Regionens stora problem är demokratiunderskott – inte dess enda stabila demokrati. En opinionsundersökning inför valet visade att även palestinerna anser det. 59 procent ansåg att fattigdom/arbetslöshet eller korruption/brist på reformer var deras största problem, medan bara 31 procent tyckte att den israeliska ockupationen var det.¹⁸ Men just för att konflikten har använts som en ursäkt för bevarat förtryck

skulle en lyckad tvåstatslösning tvinga många att tänka om.

Förmodligen skulle det också förstärka USA:s trovärdighet i arabvärlden. I dag betraktas amerikanerna som okritiskt Israelvänliga, och nästan alla USA:s handlingar tolkas utifrån hur det gynnar Israel. Det är inte bara ett arabiskt fenomen. En global opinionsundersökning visar att ett flertal i samtliga undersökta länder utom USA tyckte att USA är för Israelvänligt – inklusive Israel!¹⁹

Sedan följde valet i **Irak** 30 januari, som tidigarelades efter påtryckningar från shiiternas inflytelserike ledare ayatollah al-Sistani. På grund av säkerhetsläget betraktade de flesta bedömare det som orealistiskt att hålla valet.²⁰ Terrorister gjorde allt för att förstöra valen, och hävdade bl a att de placerat ut bomber vid samtliga vallokaler. De genomförde också nästan 300 attacker under dagen. Men ändå trotsade befolkningen hotet, och man nådde 58-procentigt valdeltagande, vilket skapade en utbredd bild av att demokratin triumferade.

Valet gav ny framtidstro. Den nya regimen verkade sitta säkrare än de flesta trott, vilket uppmuntrade sympatisörer och avskräckte motståndare – en självförstärkande process som snabbt kan bli en positiv spiral. Sedan valet har antalet terrorattacker avtagit och i skrivande stund är antalet dödade koalitionsoldater det lägsta sedan invasionen inleddes.²¹ Irakiska poliser och militärer har utbildats och börjar få mer kontroll över situationen. Samtidigt tycks hotet om konflikt mellan olika grupper minska. Efter valet har det utformats ett nytt ledarskap som överskrider de religiösa gränserna, och där presidenten är kurd. Regeringen har till uppgift att ta fram en ny konstitution till i augusti, inför de nya valen i december.

De sunnimuslimska grupper som bojkottade valet tycks ha börjat inse att det har minskat deras inflytande. Därför håller många av dem nu på att omorientera sig i regeringsvänlig riktning. Ett tydligt tecken på det var när 64 inflytelserika sunnipräster som tidigare uppmanat till bojkott, utfärdade en fatwa i början av april som uppmuntrade deras trosfränder att ansluta sig till den irakiska polisen och militären.

Utvecklingen var än mer dramatisk i **Libanon**, det enda arablandet med lång demokratisk tradition (från andra världskriget fram till inbördeskriget 1975–90). Val har hållits regelbundet, men Syrien, som har kontrollerat landet sedan krigsslutet, har systematiskt lagt sig i po-

litiken, undanröjt motståndare och godtyckligt förlängt mandatperioden för Syrienvänliga presidenter. Den 14 februari mördades den tidigare premiärministern Rafiq Hariri, som lett ett framgångsrikt återuppbyggnadsarbete efter kriget. Misstankarna föll omedelbart på Syrien, som befarade att han kunde bli en samlande figur för oppositionen. Men i stället för att skrämja oppositionen till passivitet fick mordet motsatt effekt. Den tysta majoriteten krävde för första gången ett slut på den syriska ockupationen. Två veckor efter mordet trotsade tiotusentals libaneser ett demonstrationsförbud och tvingade helt sonika den Syrienvänliga regeringen att avgå.

En stor motdemonstration, ledd av den Syrienstödda terroristorganisationen Hizbollah (som inte heller de öppet vågade ta ställning för fortsatt ockupation) ledde till att oppositionen svarade med en av de största manifestationerna världen skådat. Kring en miljon libaneser – nästan en fjärdedel av landets befolkning – gick ut på gatorna för att kräva självständighet. Muslimer, druser och kristna undvek religiösa och etniska symboler för att visa att man lämnat krigets splittring i bakom sig, och tågade i stället under den libanesiska fanan, som nu hänger från fönster i hela landet.

I skrivande stund bildas en ny regering som har till uppgift att förbereda parlamentsval i maj. Internationella valobservatörer kommer att välkomnas. Och utan syriskt inflytande över processen kommer detta att bli det första verkligt demokratiska valet i Libanon på en generation. Att valet hålls så snart ökar chansen att oppositionen håller samman.

Samtidigt utsattes **Syrien** för hård press från FN, USA och Frankrike, vars president Chirac var personlig vän till Hariri. Den syriska diktatorn, Baathpartisten Bashar al-Asad, har tidigare uttryckt rädsla för att drabbas av Saddam Husseins öde. Nu tvingades han inleda en utrymning av de syriska trupperna ur Libanon och lovade att de skulle vara ute före 30 april. Samtidigt började han blidka USA och omvärlden genom att utlämna en av Saddams halvbröder, som varit delaktig i upproret i Irak, gratulera den nya irakiska ledningen till valet och inleda förhandlingar om visst ekonomiskt samarbete. al-Asad tillhör den lilla alawitiska minoritet (ca 12 procent) som styr Syrien med mycket hårdhänta metoder, men han har inte samma kontroll över maktapparaten som hans far, som han efterträdde år 2000. Det är inte säkert att han överlever förlusten av Libanon, och det

har spekulerats i möjligheten av en palatskupp mot honom. Libanon är viktigt för Syrien historiskt och ekonomiskt, genom pengar från gästarbetare och kontroll över den lukrativa smuglingen. Det är en orsak till att syriska krafter nu skulle vilja destabilisera Libanon och splittra oppositionen, t ex med terrorattentat.

Grannländerna har påverkats djupt av dessa förändringar. Trots att undantagstillstånd har rått i **Egypten** sedan president Sadat mördades 1981, har en grupp som kallar sig Kifaya! ("Det räcker!") genomfört återkommande gatuprotester mot en femte sexårsperiod för president Hosni Mubarak. Både liberala och islamistiska grupper har demonstrerat för demokratiska reformer. Bara några dagar efter att han förnekade behovet av någon som helst konstitutionell förändring tillkännagav Mubarak i slutet av februari plötsligt att andra kandidater skulle accepteras i september månads presidentval. Det var en plötslig omsvängning som även förvånade Mubaraks omgivning. Kandidater måste godkännas av det i sig odemokratiska parlamentet, vilket gör att få tror att den islamistiska oppositionen, Muslimska Brödrskapet, tillåts ställa upp med en kandidat. Ett sekulärt, liberalt parti, al-Ghad ("I morgon"), godkändes förra året. Den frispråkige grundaren Ayman Nour fängslades i januari under förevändning att flera av signaturerna på registreringsansökan var förfälskade. Efter att bl a Condoleezza Rice kritiserat detta släpptes Nour, men han väntar åtal i juni.

Sedan i januari har Egypten infört ett nationellt råd för mänskliga rättigheter, lett av en tidigare utrikesminister. Rådet lämnade sin första rapport till presidenten och parlamentet i april. De 358 sidorna beskriver i detalj problemet med tortyr i egyptiska fängelser, och rapporten rekommenderar ett upphävande av undantagstillståndet.

Det strängt traditionalistiska och religiösa **Saudiarabien** styrs enväldigt av det saudiska kungahuset, som inte tillåter ens ett låtsasparlament. Så sent som i mars 2004 fängslades tio välkända reformvänner för att de krävt konstitutionell monarki och oberoende domstolar. Sju av dem släpptes efter att de undertecknat ett löfte om att inte diskutera reformer i framtiden. Men den senaste tiden har ett allt livligare civilsamhälle framfört en mängd krav och petitioner, bl a på minoritetsrättigheter. I februari inleddes dessutom lokalval, som pågick till 21 april. Visserligen rörde det bara hälften av platserna i ganska maktlösa församlingar, och kvinnor tillåts inte rösta. Men det är saudiernas första möte

med någon typ av demokratiska institutioner, och nu får de höra milda förslag till förändringar i både liberal och fundamentalistisk riktning, och den shiamuslimska minoriteten vann valen på flera håll. I huvudstaden Riyadh konkurrerade nästan 700 kandidater om 7 platser.

Under trycket av en växande opinion för kvinnors rättigheter lovade myndigheterna att kvinnor ska få rösta nästa gång. Det vore ett väldigt steg i det mest patriarkala arablandet, där kvinnor inte får gå ensamma på stan, inte får visa någon del av kroppen eller köra bil.²² (Motpolen är Tunisien, där kvinnor får ta ut skilsmässa, rösta, ställa upp i val och arbeta i vilket yrke de vill.)

Det något friare grannlandet **Kuwait** är också en monarki, men har ett parlament med både islamistisk och liberal opposition. Emiren har länge varit på väg att ge kvinnor rösträtt, men islamisterna har blockerat beslutet. När parlamentet senast debatterade frågan i början av mars demonstrerade plötsligt flera hundra kvinnor öppet för rösträtt, många av dem klädda i en matt blå färg som har kommit att symbolisera kvinnofrågan i Kuwait. Det bidrog till att parlamentet lovade att snabbbehandla frågan. Ett nybildat islamistiskt parti har förklarat att de är anhängare av kvinnlig rösträtt.

Den bild av folkliga protester som här målas upp har sin motsvarighet på flera håll, och ska kompletteras med de stegvisa reformer som sedan tidigare pågår i många arabländer. I ett par fall beror det på generationsskiften, där yngre monarker har velat odla en mer modern, liberal profil. Sedan Muhammed VI ärvde tronen i **Marocko** 1999 har han ökat kvinnors rättigheter, frigivit politiska fångar och utvecklat ett livaktigt flerpartisystem. Som ett led i en nationell försoningsprocess har marockansk TV och radio börjat sända vittnesmål från anhöriga till personer som försvunnit eller godtyckligt arresterats mellan 1956 och 1999. **Jordanien** har under den unge kungen Abdullah II stegvis reformerat politiken och liberaliserat ekonomin. År 2000 anslöt sig landet till WTO. Nyligen utlovade kungen direktval till lokala politiska församlingar som ska få större makt över offentliga tjänster och utgifter.

Algeriet, Tunisien och **Jemen** har haft presidentval där motkandidater tillåtits, även om vinnaren har haft mediernas och statsapparatus stöd. Jemen har hållit någorlunda fria val till ett aktivt parlament. Ekonomiskt liberala Gulfstater som **Qatar** och **Bahrein**

har utvecklats mot något som liknar konstitutionella monarkier där kvinnor får rösta och ställa upp i valen – något som är vanligt i arabländer utanför den arabiska halvön. Emiren av Qatar har avskaffat det orwelliska Informationsministeriet och gratulerade till och med libaneserna till att det lyckades avsätta sin regering. Även Gulfstaten **Oman** har givit kvinnor rösträtt.

Till och med de verkliga despotierna har nåtts av förändringens vindar. **Libyen** har brutit sin internationella isolering genom att be om förlåtelse för tidigare terrorattentat och ge upp program för massförstörelsevapen. Diktatorn Muammar Khadafi som en gång i tiden förstatligade företagen och förbjöd utländskt ägande under den "arabiska socialismens" deviser, har nu börjat tala om "folk kapitalism" och uppmuntrar privatföretagande. Den ökända "Folkets domstol" som dömde politiska brottlingar har avskaffats. **Syrien** överväger att tillåta oppositionspartier och har förklarat att karriär inom statsapparaten inte längre ska vara beroende av partibok. Privata universitet och banker har tillåtits och försiktiga ekonomiska reformer har genomförts. En symbolisk förändring är att syriska skolbarn inte längre ska tvingas bära militärliknande kakiuniformer. **Sudans** islamistiska regering,

som ligger bakom ett folkmord på svarta afrikaner i den västra Darfurprovinserna, har samtidigt sett sig tvungen att införa val till presidentposten och utveckla en federal struktur med visst lokalt självstyre. Vid årsskiftet slöts äntligen fred i det mer än 20 år långa inbördeskriget mot icke-muslimska rebeller i södra Sudan.

En annan tendens som märks i arabvärlden är att marginaliserade etniska och religiösa grupper inte längre stillatigande accepterar sin situation. De har kunnat hämta inspiration från Irak, där de tidigare förtryckta shiiterna plötsligt har blivit den mäktigaste politiska kraften, och där en representant för en hårt ansatt minoritet, kurderna, plötsligt har blivit landets statschef. I snart sagt varje land har marginaliserade grupper börjat kräva förändringar. Det gäller tex de ca 200 000 kurderna i Syrien, som inte räknas som medborgare, och det gäller shiiterna i Gulfstaterna. I Bahrein demonstrerade tiotusentals shiamuslimer i slutet av mars mot att parlamentets överhus har lika mycket makt som den valda kammaren, vilket begränsar deras inflytande.

Bilden som framträder är att alla plötsligt talar om reformer, även de mest konservativa krafterna.²³ Det

Iran

Iran är inte ett arabland, men efter ayatollah Khomeinis islamistiska revolution 1979 har landet utövat ett starkt inflytande på hela regionen. Först som inspirationskälla för radikala islamister, och som stödpunkt för terroristorganisationer, men allt mer också som avskräckande exempel. Iran är en teokrati där den yttersta makten vilar hos den högste ledaren, i dag ayatollah Ali Khamenei. Iran har allmän rösträtt, men ett "väktarråd" granskar vilka kandidater som ska få kandidera och kontrollerar att politikerna och tjänstemäns beslut följer den religiösa lagen.

Den nya politiken resulterade i korruption och ekonomisk kris och ett utbrett folkligt missnöje. I mitten av 1990-talet framträdde en ny krets inom eliten som ansåg att landet behövde politiska och ekonomiska reformer. 1997 tilläts den relativt liberala tidigare kulturministern Khatami att ställa upp i presidentvalet, och vann

överraskande med hela 70 procent av rösterna. Under de första åren av hans styre inleddes ett politiskt töväder. En uppsjö av tidningar och tidskrifter startades och flera sociala restriktioner luckrades upp. I valet 2000 fick reformisterna makten också i parlamentet, och det började se ut som att Iran kunde liberaliseras inifrån.

Det blev emellertid för mycket för det konservativa prästerskapet, som slog tillbaka på bred front. Väktarrådet lade in veto mot alla liberaliseringar och domstolarna förbjöd runt 100 tidningar. Hundratals journalister och studenter fängslades. Efter att praktiskt taget alla liberala kandidater hindrats från att delta kunde den gamla regimen ta tillbaka kontrollen i valet 2004. I juni sker nya presidentval, och den isolerade Khatami har då suttit de tillåtna två perioderna, och han får då en mer konservativ efterträdare. Staten har fullständig kontroll över medierna, och inte heller satellit-TV

kan konkurrera då parabolantennor är förbjudna.

Men regimen är mycket impopulär i en befolkning som har blivit djupt desillusionerad av den falska gryningen under Khatami. Utländska journalister berättar regelbundet om spontana missnöjesyttringar mot regimen. Missnöjt tutande i en bilkö utanför Teheran kan helt plötsligt övergå i taktfasta rop mot regimen. I en opinionsundersökning som gjordes på uppdrag av regeringen, och som publicerades i den iranska dagstidningen *Yas-i No* i juni 2003 svarade bara 13 procent av iranierna att de ville bevara det politiska systemet, medan hela 45 procent var för politiska förändringar även om de kom till stånd genom en utländsk intervention.²⁴ Något som inte heller kan uteslutas, på grund av den internationella kontroversen över landets kärnvapenprogram.

finns en känsla av att tiden är på väg att rinna ut för de gamla regimerna. De betraktas som trötta, korrupta och i avsaknad av energi och legitimitet. En efter en har de gamla idéerna – arabisk nationalism, arabisk socialism, arvsmonarki, islamism – förlorat sin lyster när de väl har prövats och resulterat i förstelnade och korrupta samhällen. Det olösliga dilemmat för impopulära regimer utan legitimitet är att de blir helt beroende av våldsmakt och säkerhetspolisens kontroll. I en globaliserad tid där en hel värld kan se vad som händer och USA inte längre tittar åt andra hållet, blir det allt svårare för dem att använda sig av denna makt. Det gör att oppositionella nu vågar göra sig hörda. I de flesta arabländer har kvinnoorganisationer och liberaler börjat organisera verksamhet och protester mot regimerna.

USA ÖVERGER SINA SKURKAR

Många av faktorerna bakom denna utveckling är beroende av varandra. Arafats död och mordet på Hariri hade i ett annat skede kunnat få andra konsekvenser. Men nu kom de att förstärka en process som har inletts av USA:s nya politik i Mellanöstern, samt globaliseringen av kommunikationer och information.

USA brukade se stabilitet som det överordnade målet i denna oljerika region. I namn av detta såg man genom fingrarna med hårdföra regimer som höll islamister borta från makten och inte hotade Israel. Relativt obekymrat subventionerade USA den egyptiska diktaturen och stödde det despotiska Saudiarabien som sponsrade hatbudskap med oljeförmögenheterna.

Det går att sätta ett exakt datum för när denna "realistiska" politik upphörde: 11 september 2001. al-Qaidas terrordåd chockade en hel värld, men allra mest det amerikanska utrikes- och säkerhetspolitiska etablissemanget. 15 av de 19 kaparna kom från Saudiarabien, en vänligt inställd stat. Det stod klart att de korrupta regimer man hållit under armarna inte skapade stabilitet. Tvärtom var de orsak till människorättskränkningar och stagnerande ekonomier som ökade det folkliga missnöjet. Och den islamistiska oppositionen fick ökat stöd när de var de enda som vågade trotsa repressionen och kritisera makten. Missnöjet har kanaliserats mot USA, vilket bidragit till spirande antiamerikanism.

Familjen Bush personifierar den amerikanska positionsförflyttningen. När Irak anföll Kuwait 1990 ledde presi-

dent Bush Sr FN-koalitionen som drev ut Irak. Men man lät angriparen Saddam Hussein sitta kvar i Bagdad. USA uppmuntrade kurder och shiamuslimer att göra uppror, men när Saddam svarade med att anstifta ett blodbad på dem stod USA och såg på. Det enda som är värre än att en tyrann tvingar ett folk till ordning är att ingen alls åstadkommer ordning, tycktes man resonera.

George W Bush såg länge ut att gå i sin fars fotspår. När han gick till val hävdade han att det fanns amerikanska trupper i för många länder, att de inte borde användas för "nation-building" och sade att USA måste vara mer ödmjukt för att få omvärldens respekt.²⁵ Men efter 11 september var det de mer interventionistiska neokonservativa tänkarna som fick låna hans öra. Inom loppet av ett par år hade Bush lett USA i krig mot Afghanistan och Irak, och deklarerat sin vilja att demokratisera Mellanöstern. I ett linjetal i slutet av 2003 rev han upp hela efterkrigspolitiken mot regionen:

*Sixty years of Western nations excusing and accommodating the lack of freedom in the Middle East did nothing to make us safe - because in the long run, stability cannot be purchased at the expense of liberty. As long as the Middle East remains a place where freedom does not flourish, it will remain a place of stagnation, resentment, and violence ready for export.*²⁶

Denna dimension var hela tiden närvarande i argumentationen för invasionerna av Afghanistan och Irak, men den har blivit allt mer central efter att det inte hittades massförstörelsevapen i Irak. En följd av detta är "the Broader Middle East Initiative" som G8-länderna under USA:s ledning tagit fram, och bl a syftar till att engagera det civila samhället i reformarbetet och underlätta lokalt företagande.

Med Thomas Gürs ord har USA övergivit sina skurkar, vilket skakat om Mellanöstern.²⁷ Särskilt när USA visade sig vara uthålligt i sin ambition, och det amerikanska folket omvalde Bush.²⁸ Både USA-stödda och andra regimer har fått en signal om att de måste reformera för att få fortsatt stöd och kanske för att alls överleva. När regionens ledare samlades till Arabförbundets möte i maj 2004 slog slutdeklarationen fast att de beslutsamt skulle arbeta för att etablera demokrati. Samtidigt vädrar oppositionen morgonluft när de kan räkna med att USA inte längre tittar bort när regimerna angriper dem.

Iraks omvandling har haft en oerhörd betydelse för demokratins momentum i Mellanöstern. I förstörande ökade antiamerikanismen kraftigt i samband med kriget. Det befäste farhågor om USA som självsvåldigt och aggressivt. Amerikanernas anseende minskade än mer på grund av misslyckandet med att skapa säkerhet och ordning i Irak och efter bilderna från Abu Ghraib-fängelset på amerikanska soldaters som förödmjukar och torterar irakiska fångar.

Vändpunkten kom i och med valet i Irak, som imponerade mycket starkt på grannarna. När åtta miljoner irakier trotsade terroristernas hot för att styra sitt lands utveckling var det inte längre möjligt att påstå att det bara är USA-marionetter som kontrollerar ett motvilligt folk, vilket var statsmediernas version. Det blev uppenbart att irakierna inte betraktade den unga demokratins ritualer som ett spel för gallerierna, utan som en väldig chans. Det Irak som genom Saddams extraordinära brutalitet tidigare drog uppmärksamheten från grannländernas förtryck, blev plötsligt en inspirationskälla för demokratiska ambitioner.

En person som tänkte om efter valet är drusernas ledare i Libanon, Walid Jumblatt, som är en av ledarna för revolten mot Syrien. För ett år sedan hyllade han terroristerna i Irak:

We are all happy when U.S. soldiers are killed week in and week out. The killing of U.S. soldiers in Iraq is legitimate and obligatory.

Men hans perspektiv förändrades efter Irakvalet:

It's strange for me to say it, but this process of change has started because of the American invasion of Iraq ... I was cynical about Iraq. But when I saw the Iraqi people voting three weeks ago, 8 million of them, it was the start of a new Arab world. The Syrian people, the Egyptian people, all say that something is changing. The Berlin Wall has fallen. We can see it.²⁹

PARABOLERNAS REVOLUTION

Den sista meningen är mer central än man kan tro: "We can see it". Demokratiska förändringar i omvärlden kan inte inspirera om statsmedierna döljer dem. Men satellit-TV har fullständigt ändrat på det. När man reser runt i

arabvärlden i dag ser man ett hav av parabolantennor på hustaken, även i fattiga kvarter.

Så här kan det fungera: Våren 2004 dristade sig en egyptisk TV-journalist att kritisera president Mubaraks eventuella planer på att göra sin son till efterträdare. Statstelevisionen avskedade journalisten. För tio år sedan hade det räckt för att han skulle vara tystad. Men nu fick han i stället ett guldkantat erbjudande av satellitkanalen al-Jazira, där han inför en mycket större publik kunde berätta om den egyptiska regimens klumpiga försök att belägga honom med munkavle.³⁰

Nyhetskanalen al-Jazira startades 1996 med stöd från Qatars reformvänlige emir, och med personal från BBC:s misslyckade satsning på satellitsändningar på arabiska. Den kombinerar de tydliga arabiska rötterna med en nyhetsvärdering och ett tempo som är hämtat från västerländska medier. Kanalen är den mest kända av tioalet panarabiska kanaler, och är mycket kontroversiell i Västvärlden, eftersom den har ett stundtals hätskt USA- och Israelkritiskt perspektiv. Exempelvis har den visat stor förståelse för rebellerna i Irak. Men studier har inte funnit några skillnader i attityd till USA mellan al-Jaziras tittare och andra.³¹

Kanalen har också anklagats för att vara sionistisk och USA-vänlig, eftersom den även låter israeliska och amerikanska politiker komma till tals. Det som främst skiljer al-Jazira från de gamla medierna är nämligen att den tar upp olika synsätt och vågar lufta känsliga frågor. Man kan föreställa sig hur ett slutet idéklimat skakas om av ett program som "Motsatt riktning", där motståndare debatterar brännande ämnen medan tittarna kan ringa och berätta vad de tycker. Ett återkommande tema är bristen på demokrati och mänskliga rättigheter i arabvärlden. Tidigare tabubelagda ämnen diskuteras på bästa sändningstid – sekularisering, amerikanska reformförslag, kvinnors rättigheter, sex och hiv/aids. Saudiska kvinnor kan t ex se kvinnliga TV-presentatörer berätta om att kvinnor i grannländerna har betydligt större rättigheter. Det är raka motsatsen mot traditionell arabisk TV som ofta skildrar i detalj vad statschefen och ministrarna har gjort under dagen, och vilka tal de har hållit.

Ca 30 miljoner tittare följer regelbundet al-Jaziras sändningar, och dess popularitet har sporrat andra att ge regimkritiker utrymme. Kommersiella kanaler ser det som ett sätt att locka tittare, och konkurrensen gör att även

statstelevisionen, för att inte förlora publik, måste bli något mindre hämningslös i sina hyllningar av ledarna. 2003 startade en svåger till den saudiske kungen satellitkanalen al-Arabiyya i Dubai. Den vänder sig öppet till en liberal publik, och låter reformivrare komma till tals, samtidigt som den skarpt markerar mot fundamentalism och terrorism. Den har snabbt blivit mycket populär i Irak och Saudiarabien. De privata medierna är på väg mot ett brett genombrott. Irak, Libanon och Palestina tillåter även privata markkanaler, och Jordanien och Marocko har förklarat att de tänker följa efter.

Den nya, öppnare debatten är ofta grov och aggressiv, och fundamentalister och terrorister kommer också till tals i många av de totalt ca 150 satellitkanaler som finns i arabländerna (Hizbollah har en egen kanal). Men det största värdet är just öppenheten, och de konkurrerande åsikterna. Det går inte längre att tysta ned information, till vilket Internet och en allt mer modig press också bidrar. Detta har gjort det omöjligt att dölja valen i Afghanistan, Palestina och Irak för folket. De kan ju till och med se TV-reklam för olika partier. När demokratiseringen sveper över andra länder blir det frestande att fråga: "Varför inte här?"

Denna mediala globalisering gör att inspirationen kan ta oväntade vägar. Den orangea revolutionen i Ukraina har gjort starkt intryck på oppositionella i Mellanöstern. Det nya liberala partiet i Egypten har valt orange som sin partifärg, och i Beirut byggde demonstranterna en tältstad på Martyrernas torg, lik den som byggdes i Kiev.

Ett annat tecken på globaliseringens avgörande betydelse är att de libanesiska demonstranternas affischer med krav på syrisk utmarsch inte är formulerade på arabiska och riktade till Syrien. De är på engelska, och uppmanar världssamfundet att sätta press på Syrien.

KOMMER SOMMAR EFTER VÅR?

Det har ofta konstaterats att den pågående konflikten mellan demokrati och diktatur, tolerans och terrorism, inte är en kamp mellan civilisationer, utan ett inbördeskrig inom islam. Genom de senaste månadernas händelser har folket i en rad arabländer givit en indikation om var det står i detta krig. Om trenden fortsätter är det snart inte demokraterna, utan despoterna som kommer att känna sig isolerade i Mellanöstern. Ett allt hårdare trängt Syrien är inringat av demokratierna Turkiet, Irak

och Israel och av den pånyttfödda demokratin Libanon och av Jordanien som reformeras i liberal riktning. Syrien har sett sig tvunget att sluta en defensiv försvarsallians med det teokratiska Iran, som står under omvärldens tryck på grund av sitt kärnvapenprogram, och som gränsar mot demokratierna Afghanistan, Turkiet och Irak.

Frågan är om detta folkliga engagemang kan ta vinden ur seglen för den islamistiska oppositionen. Utvecklingen hänger på om regimerna vågar släppa ifrån sig makt och fostra en öppen, demokratisk kultur, där den stora majoriteten – som i generationer tystats med våld – tillåts tala fritt, engagera och organisera sig, i god tid innan det blir dags att gå till valurnorna. Det förutsätter också ekonomisk liberalisering, som kan ge människor arbeten och hopp, och som kan forma en självständig medelklass.

Det är inte heller omöjligt att en demokratisk process kan omvandla islamister från extremister till mer moderata politiker som måste ha lösningar på människors vardagsproblem. Inte minst då ledarskapet i Iran är så förstelnat och auktoritärt att det har svårt att fungera som en inspirationskälla för radikal islamistisk politik. Det blodiga inbördeskriget i Algeriet, efter att ett islamistiskt parti såg ut att vinna valen, har också tvingat islamister till moderation. Många av dem vill numera betraktas som fredliga politiska partier som önskar verka inom demokratiska system. Det finns föregångare för en utveckling i moderat riktning: i dag demokratiseras och liberaliseras EU-aspiranten Turkiet av ett på papperet islamistiskt parti.

I en värld med allt mer porösa gränser och allt mer avancerade vapen är det inte bara arabernas framtid det handlar om. Det handlar också om vår. Det kommer inte att dröja länge innan även relativt begränsade terroristgrupper kommer att ha kunskap om hur man på några ögonblick utplånar hundratusentals människor i västerländska städer. I en sådan värld ligger det i vårt intresse att så få som möjligt lockas av sådana grupper, och att stater där de har sin bas inte stöder dem, utan tvärtom samarbetar för att stoppa dem.

NOTER

1. Charles Krauthammer gör denna poäng i "What's left? Shame", *Washington Post*, 18 mars 2005.
2. Se Fareed Zakaria: *The Future of Freedom*. New York: W W Norton & Company, 2004, kap 4.
3. The Pew Research Center: "Views of a Changing World", 3 juni 2003, "A Year After Iraq War", 16 mars 2004 och "Global Opinion: The Spread of Anti-Americanism", 24 januari 2005, <<http://people-press.org/reports/>>.
4. David Landes: *The Wealth and Poverty of Nations*. New York: W W Norton & Company, 1999, sid 54.
5. Engelska översättningar av arabiska mediernas rapporter görs av The Middle East Media Research Institute, <<http://www.memri.org/>>.
6. AHDR 2002, sid 3. Andelen läs- och skrivkunniga har ändå tredubblats sedan 1970.
7. AHDR 2003, New York; UNDP, 2003, kap 2.
8. Uppsatser: AHDR 2002, sid 67. Böcker: Zakaria, sid 134f och AHDR 2002, sid 78. IT: AHDR 2003, sid 3. Däremot stämmer inte det ofta upprepade påståendet (AHDR 2002, sid 78) att Spanien översätter lika många böcker på ett år som har översatts till arabiska på tusen år. Se Eugene Rogan: "Arab Books and Human Development", *Arab Studies Quarterly*, Spring 2004.
9. Världsbankens databas, "Doing business", <<http://rru.worldbank.org/DoingBusiness/>>.
10. Hernando de Soto: *The Mystery of Capital*. London: Bantam Press, 2000, sid 26ff.
11. Maria-Angels Oliva: "Estimation of Trade Protection in Middle East and North African Countries", Working Paper 27, IMF, 2000. Se också Daniel Griswold: "Trading Tyranny for Freedom", Trade Policy Analysis No 26, Cato, 6 januari 2004.
12. Edward Gresser: "Blank Spot on the Map", Policy Report, Progressive Policy Institute, 4 februari 2003.
13. Det är nog ingen slump att revolterna Libanon och reformernas Jordanien saknar olja.
14. AHDR 2002, sid 30.
15. Bernard Lewis: *The Crisis of Islam*. London: Phoenix, 2004, sid 114. För en beskrivning av islamismens framväxt se Paul Berman: *Terror and Liberalism*. New York: W W Norton & Company, 2003.
16. Islamism är en radikaliserad och politiserad fundamentalistisk islam, som vill att den islamiska lagen, *shari'a*, ska dominera staten och staten ska dominera samhället. Det är i den meningen en totalitär ideologi, men dyker upp i många olika skepnader – mer eller mindre våldsamma och odemokratiska.
17. Jfr: Johan Norberg: "Om inte varor korsar gränserna kommer terrorister att göra det" i *I skuggan av 11 september*. Stockholm: Svenska FN-förbundet, 2004.
18. "Exit Polls for Palestinian Presidential and Local Elections", Palestinian Centre for Policy and Survey Research, 11 februari 2005, <<http://www.pcpsr.org/survey/polls/2005/exit05.html/>>.
19. Pew Research Center: Pew Global Attitudes Project, 44-Nation Major Survey, 2002, sid 151, <<http://people-press.org/reports/pdf/185topline.pdf>>. Ett exempel på denna attityd till USA och Israel fick jag när jag föreläste om globalisering i Jordanien och en frågeställare föreslog att globalisering egentligen bara var något som USA hade hittat på för att gynna Israel.
20. *New York Times* skrev att valet såg ut att bli början på ett "worst-case scenario", i "Facing Facts about Iraq's Election", 12 januari, och på *DN Kultur* hävdades det att valet var början på "irakiernas mardröm", Mohammad Reza Ashouri: "Gör en federation av irakiska stater", 30 januari.
21. Se Iraq Coalition Casualty Count, <<http://icasualties.org/oif/>>.
22. Ändå säger 29 procent av de saudiska kvinnorna att de redan kan köra bil. "Out of the shadows, into the world", *The Economist*, 19 juni 2004.
23. En övergripande genomgång görs i "The Dynamics of Democracy in the Middle East", Special Report, The Economist Intelligence Unit, London, mars 2005.
24. Bill Samii: "Poll: Majority Wants Political Change, Even With Foreign Intervention", Radio Free Europe, 30 juni 2003.
25. Se t ex den andra debatten Bush-Gore, 11 oktober 2000, <<http://www.debates.org/pages/trans2000b.html/>>.
26. Föredrag vid the 20th Anniversary of the National Endowment for Democracy, 6 november 2003, <<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/11/20031106-2.html/>>.
27. Thomas Gür: "USA överger sina skurkar", *Svenska Dagbladet*, 26 mars 2005.
28. När jag nyss reste i regionen var det flera personer som i privata samtal sade att de i tysthet ville att Bush skulle vinna valet, inte för att de sympatiserade med honom, utan för att han skulle upprätthålla trycket mot regionens despoter.
29. Det första citatet från Steven Stalinsky: "Lebanese MP Treated Like A King in Paris", *The New York Sun*, 16 december 2004, det andra från David Ignatius: "Beirut's Berlin Wall", *Washington Post*, 23 februari 2005. Många västliga kritiker instämde. Bushkritikern Richard Gwyns replik bildade mönster: "Here it is time to set down in type the most difficult sentence in the English language. That sentence is short and simple. It is this: Bush was right." i "Admit it: Bush was right on Iraq", *Toronto Star*, 1 februari 2005. Även i Bushkritiska tidningar som *Independent*, *Le Monde*, *New York Times* kunde man läsa formuleringar som påminde om detta.
30. Marc Lynch: "Shattering the 'Politics of Silence'", *Arab Reform Bulletin*, december 2004. Se också Thomas Gür: "Vi är vår egen megafon", *Axess*, nr 2-2004.
31. "The World Through Their Eyes", *The Economist*, 26 februari 2005. I vissa arabländer var CNN:s tittare mer antiamerikanska än al-Jaziras tittare!

**Om trenden fortsätter är det snart
inte demokraterna, utan despoterna
som kommer att känna sig
isolerade i Mellanöstern.**

Fakta

- Arabvärlden är den minst demokratiska, liberala och globaliserade regionen i världen.
- Ekonomiskt förtryck har skapat stagnation och arbetslöshet. 300 miljoner araber producerar mindre än 40 miljoner spanjorer. Hälften av de unga araberna säger sig vilja lämna sitt hemland.
- Internet och 150 arabiska satellitkanaler har lagt grunden för ett demokratiskt samtal i arabvärlden.
- 58 procent av de röstberättigade irakierna trotsade terroristernas hot och gick till valurnorna för att utse en demokratisk regering 30 januari.
- Folkliga protester i Libanon lyckades fälla en regering och driva ut de syriska trupperna. I en manifestation i mars deltog nästan en fjärdedel av Libanons befolkning.
- På ett par månader har demonstrationer dragit över arabvärlden, Saudiarabien har hållit lokalval, Egyptens president har lovat att acceptera motkandidater och Kuwait tycks vara på väg att ge kvinnor rösträtt.

TIMBRO BRIEFING PAPERS

TIMBRO är ett idéinstitut som verkar för fri företagsamhet, framtidstro och en liberal samhällsordning. Timbro är en del av Stiftelsen Fritt Näringsliv. Verksamheten grundades 1978. Varje år publicerar Timbro böcker och rapporter samt erbjuder en omfattande seminarieverksamhet.

TIMBRO BRIEFING PAPERS ger information i aktuella frågor. Syftet är att tillföra fakta och analys till samhällsdebatten. De utkommer åtta till tio gånger per år. På www.timbro.se/tbp finns samtliga nummer.

ANSVARIG UTGIVARE:
Johnny Munkhammar

ISSN:
1652-9952

TRYCK:
Botkyrka Offset AB, Norsborg